

Daniel Premerl

Značenje svečanoga posmrtnoga obreda za cara Franju I. u Bolonji

Godine 1765. Ilirsko-ugarski kolegij u Bolonji, kojim je upravljao Kaptol zagrebački od 1553. do 1781., organizira posmrtnu svečanost u čast svetoga rimskog cara Franje I. Stjepana Lotarinškog, supruga Marije Terezije. Povodom toga događaja Kolegij je izdao knjižicu (*avviso*) u kojoj se nalazi grafika katafalka (sl. 1), opis posmrtno svečanosti, njezine ikonografije, zatim popis umjetnika i majstora koji su sudjelovali u njezinoj realizaciji (prijepis u appendixu) te, na kraju, propovijed. *Castrum doloris* (katafalk) za cara Franju i posmrtna svečanost nisu do sada bili prisutni u hrvatskoj historiografiji. Njihovo je značenje tim veće što se radi o najbolje dokumentiranoj baroknoj posmrtnoj svečanosti naručenoj od hrvatskoga naručitelja.

U članku se analizira i komentira latinski tekst knjižice (*avviso*) te jedan opis na talijanskom jeziku, koji se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, s ciljem da se rekonstruira ne samo ova pojedinačna *pompa funebre* već i da se stekne u uvid u barokne svečane posmrtno obrede, koji su obilježili kulturu i svakodnevicu važnijih gradova katoličke Europe. Bilo ih je i u nas, posebice u Zagrebu i Dubrovniku (vidi bilj. 5). Katafalci i njihova plastika bili su izrađeni od drva, kartona, *papier-mâchéa*, gipsa, tkanina itd. te su stajali u crkvi do tri dana. *Castrum doloris* uvijek je bio smješten u sredini crkvene lađe te je, kao i čitava crkva, bio okružen brojnim svijećama u srebrnim svijećnjacima. Crkva je bila zamračena i urešena crnim draperijama. Obred je sadržavao dugu propovijed o vrlinama preminulog, bio je popraćen muzikom te je bio zaključen odrješenjem grijeha.

Iz *avvisa* saznajemo da je zagrebački biskup Franjo Thauszy naredio rektoru bolonjskog kolegija da organizira u Bolonji posmrtnu svečanost za cara Franju, njihova dobročinitelja. Iz arhivskih dokumenata saznajemo da je rektor u to doba bio Ivan Škrgatić, plemić iz ozaljskoga kraja.

Autor je katafalka poznati bolonjski umjetnik toga doba, Mauro Tesi, čiji je mecena bio čuveni europski pokrovitelj umjetnosti i kritičar, Francesco Algarotti. Godine 1764. umirući Algarotti naručuje od Tesija svoju grobnicu, koja je izgrađena u Pisi sredstvima Frederika Velikog od Prusije. Godinu dana kasnije Tesi prima narudžbu od rektora Škrgatića. Iz ikonografskog opisa u *avvisu* za sažetak su izdvojena dva najzanimljivija ulomka. Jedan ulomak svjedoči, primjerice, o humanističkoj naobrazbi kao rezervoaru rafiniranih likovnih motiva i značenja toga doba: »Na sarkofagu, pak, sjede dva druga genija, od kojih jedan diže leptira i lovorov vijenac, a drugi zlatni kolut i grančicu amaranta (tratorak?), koji pjesnici smatraju simbolom besmrtnosti.« Leptir je simbol uskrsnuća, lovorov vijenac pobjede nad smrću, dok je amarant simbol besmrtnosti. Amarant je poznat iz Ezopove basne *Ruža i amarant*. Amarant je biljka koja vazda ostaje zelena i ne vene.

Naposljetku, u članku se navodi pismo zahvale kardinala Alessandra Albanija rektoru Škrgatiću te se spominje i povijest uzajamnog darivanja između biskupa Thauszyja i udovice preminuloga cara, Marije Terezije.